Scharfius, Benjamin

Jena.

De

LÆSIONE ORIS SCORBUTICA

Quam

Annuente supremo Numine,

Decreto & Autoritate Illustris ac Gratiosissimæ Facultatis Medicæ

in celeleberrima SALANA

PRÆSIDE

VIRO

Nobilissimo, Excellentissimo atque Experientissimo

DN. JOHANNE ARNOLDO FRIDERICI

Phil. & Medic. Doctore, Anatomiæ, Chirurgiæ & Botanices Professore Publico famigeratissimo, Medico Provinciali Saxo-Altenburgico felicissimo.

DN. Patrono atque Promotore nullo non honoris & observantiæ cultû æviternùm colendo atque deveneranda

PRO LICENTIA,

Summos In Arte Medica Honores, Insignia Et Privilegia Doctoralia Solenni Modo Consequendi,

Ad d. Martii Anni M. DC. LXXII.

horis ante & pomeridianis

publicæ eruditorum censuræ

submittit

in Auditorio Majori

BENJAMIN SCHARFFIUS,

NORTHUSA CHERUSCUS.

JENÆ, LITERIS MULLERIANIS.

MO. PRINCIPI. AC. DOMINO.
DOMINO.
AUGUSTO
POSTULATO. ADMINISTRATORI. PRIMATI. ARCHIEPISCOPATUS. MAGDEBURGENSIS. DUCI. SAXONIÆ. JULIACI. CLIVIÆ. ET. MONTIUM. LANDGRAVIO. THURINGIÆ. MARCHIONI. MISNIÆ. SUPERIORIS. AC. INFERIORIS. LUSATIÆ. COMITI. DE. MARCA. RAVENSBURGO. ET. BARBY. DYNASTÆ. IN. RAVENSTEIN.

PRINCIPI. AC. DOMINO. MEO. CLEMENTISSIMO.

Disputationem hanc Inauguralem Medicam *cum omni & summo omnium felicitatum votò, humillimâ submissione consecrat*

VESTRÆ. SERENISSIMÆ. CELSITUDINIS

subjectissimus

Benjamin Scharff Northus.

Σὺν τῷ Θεῷ.

PROOEMIUM.

QVemadmodum nemo in hâc mortalitate planè ab omni vitio immunis vitam exigit, ita etiam in toto hoc terrarum orbe haud facilè aliquis reperietur, qui ab omni morbo liber vitam exigat beatam, cum qvotidiana indies teſtetur experientia, quod unusquisque ſuos patiatur manes, ſuaque ſentiat incommoda; Ita, ut ſi quis Diogenem imitaretur, & ſicut ille homines ſapientes tempore meridianô accenſâ luce quæſivit, ita & hic homines ex omni parte ſanos quæreret, non mirum nobis videri deberet, aut inſolens: A teneris enim nos morborum caterva ſequitur, ita ut infantes, quamprimùm auram vitalem deguſtârunt, ſuos habeant morbos. Nec ætas florentior iisdem caret, quin iidem nobis adhæreant ad ultimum usque vitæ halitum.

Nullus hic ſexus, ætas nulla, nullum vitæ genus morbos ſuos poteſt effugere, ſed, ſicut mors, ita & adjutores ejus morbi, æqvô pede pulſant pauperum tabernas regumque turres, æquâ lege ſortiuntur inſignes & imos, corpora æquè virorum ac fœminarum invadunt, nec ulli ſciunt parcere. Quid multa? Præſens hæc Diſputatio Inauguralis ſupra dicta evidentisſimè declarabit, in quâ læſionem oris ſcorbuticam commune tàm

hibere constitui, & quia in praxi medicâ, quàm haud ita pridem in urbe præfecturâque Visenensi felici auspiciô sum auspicatus, tales casus oblati sint & adhuc offerantur, operæ pretium duxi, ut paulò accuratiùs naturam supra dicti mali investigarem. Offero autem publicæ eruditorum censuræ, non unum sed quosdam affectus, læsiones & symtomata oris, scorbuticos quæ molestant. Hæc quidem qvoad nomen, locum ac alias circumstantias variant, causam tamen eandem agnoscunt, & ita curationem in generali consimilem expostulant. TE DEUM T. O. M. supplex invoco atque rogo, ut auxilio me Tuo instruere, cogitationes ad hanc rem idoneas suppeditare, Tuoque favore complecti velis clementissimè. Fac ut omnia tendant in Tui nominis sanctissimi gloriam proximiq; auxilium & incrementum.

CAPUT I

institutI rationem præmittit cum Definitione reali.

CUm res magnæ magnam etiam & gravem descriptionem expetant, nec angustis cancellis se includi patiantur, jure meritoque laudis palmam assequitur, qui rem magni momenti & ponderis magno & vasto verborum apparatû exornat & illustrat, ac relictâ brevitate rem prolixè extendit. Qvapropter si in hâc Disputatione morbum aliquem gravissimum tractandum suscepissem & de ejus natura & cura aliqvot paginas

rem partem rapuisset:

Verùm cum semper brevitati aras erigere consveverim, nec unquam B. L. multis verborum ambagibus morari animum induxerim, talem selegi materiam, qvæ tàm speciosè ac prolixè explicari, quàm etiam brevibus complecti apta est pagellis; Sicqve in medium profero LAESIONEM ORIS SCORBUTICAM. Totum enim genus morbi, qvi Scorbutus dicitur, cum omnibus suis reqvisitis & comitantibus symptomatibus tàm breviter perlustrare, possibile mihi visum non fuit. Eoqve magis me movit totum opus non aggredi, cum tòt de hoc affectu prostent eruditissima scripta, ut vix qvid adinveniri poterit, qvod addi aut desiderari queat.

De NOMINALI DEFINITIONE læsionis oris scorbuticæ parùm nunc erimus solliciti, cum origo ejus nota sit. Nec scorbuti onomatologia propriè hic venit explicanda, ideoqve saltem hoc addimus, qvod sub læsione oris scorbutica comprehendamus aliquot vitia, quæ partibus quibusdam in ore contentis à depravatione scorbutica solent accidere. Præcipuè autem agemus de *Gingivarum cruentatione & exulceratione. Nigredine, vacillatione & excisione dentium.* Qvibus deniqve *oris fœtorem & aphtas seu ulcuscula*, quæ *Gvil. Fabric. Ozenæ* dicuntur, annectemus.

Ad rem ipsam cum sit accedendum, prolixiores esse nolumus, sed DEFINITIONEM aut potiùs descriptionem læsionis oris scorbuticæ proponimus, quam talem exhibemus.

Læsio oris scorbutica est vitiosa constitutio oris ejusque partium, ab humoribus vitiosis scorbuticis proveniens; & actiones sensibiliter lædens.

tionem, addidimus ſubjectum, qvod eſt *os cum ſuis partibus*, in reliqvis verbis cauſas notavimus, de quibus omnibus infrà jam fuſiùs agendi erit occaſio. Ad *ſymptomata* reduci omnes læſiones, à nobis quæ explicandæ ſunt, unicuique facilè conſtabit,rem accuratiùs penſitanti, quæ intemperiei, ut morbo prægreſſo, natales plurimâ ex parte debent.

CAPUT II

ſubjectum adducit.

SUBIECTUM PRIMARIUM, qvod afficitur, conſtituimus *os*, verum cum os non ſit pars ſimplex,ſed compoſita, ex multis membris, ut loquitur *Savanarola in pract. maj. tract. 6. cap. 9. p. 101.* partes oris, ut gingivam & dentes, cavitatem item palati fauces dictam, ſimùl intelligimus, cum in iis vitium ſæpiſſimè inveniatur. Hinc non iniquè cum *Mercuriali in præl. pract. Capivacio*, ac aliis ſtatuimus omnes has partes oris ſubjecti primarii locô poni poſſe.

Cum os & partes ejus ſubjectum dicimus depravationis ſcorbuticæ, non ita illud intelligimus, qvod os cum ſuis partibus ſolum ſit ſubjectum, excluſis omnibus aliis corporis partibus, cum experientia abundè cumulateque teſtetur, qvod ſcorbutus nulli ferè in corpore membro parcat, ſed callidus hîc protheus omnibus ita ſe aſſociare noverit, ut vix minima particula ab hoc hoſte tuta inveniatur: Caput enim regiam mentis ſedem ſatis oppugnat, thoracem horribiliter invadit, nec abdomini, nec artubus parcit, ſed totum corpus miſe-

ris

cum unam ſaltem depravationis ſcorbuticæ ſpeciem; qvæ os cum ſuis partibus concernit, conſiderandam nobis propoſuerimus, meritò os ejusque partes pro adæqvato ſubjecto quod afficitur venditamus.

Qvomodo autem os cum ſuis partibus lædatur medici æqvali non explicant modô. Nec vias ponunt conſimiles, per quas vitioſa materia adfluat.

Nonnulli putant materiam crudam ſalſam & acrem in ventriculo collectam, ex liene in os derivari, quæ gingivam erodat ac fauces & materiam ad exulcerationem præbeat, hinc dentibus vitium inferat & oris fœtorem excitet.

Alii exiſtimant ex arteriis in os pervenire materiam peccantem, quæ partes vicinas corrumpat.

Recentiores in ea ſunt opinione, qvod ex lymphaticis & ſalivalibus ductibus materia ſalſa & acris in os perveniat, & ab hac os cum vicinis partibus lædatur.

Verùm rigerosè has ſententias examinare noſtri non eſt inſtituti, propterea contenti ſumus verbis *Magnif. Dn.* ROLFINCII *Patroni & Promotoris noſtri nunqvam ſatis colendi*, qvi de hoc in *Ord. & Meth. med. ſpec. conſult. libr. 8. conſult. 8.* ita diſſerit: tenendum colluviem vitioſorum humorum duplici conſtare parte, tenui ac ichorosâ, craſsâ itidem, ſalſa ac feculenta. Illa *ἀνάρρωπως*, utpote ſubtilior, ſuprema petens per arterias carotidas in os deponitur.

In ſequenti paragrapho annectit hæc: Gingivæ ſanguinolentæ fiunt, translato ad has ſanguine ſalſuginoſo, ſal hoc admixtum membranas vaſorum arrodit.

Ex hac

dentes simùl lædantur, nec volumus planè negare, quod vasa salivalia quid conferant, cumqve notum sit vapores corruptos in ventriculo oriri, non mirum, cur os tàm fœtidum acqvirat odorem.

CAPUT III

agit de causis. Immediata, mediatis tàm proximioribus, quàm remotioribus.

De CAUSIS cum simus acturi, observabimus communem illam & accuratam divisionem in Immediatã ac Mediatas proximiores & remotiores. Hæ præter causas Chimicorum dispescuntur in humorosas & vaporosas: Humorosas esse in qvibus humores peccant & vitiosam dispositionem corpori humano inferunt, notum. Vaporosas appellari, quando Vapores partibus læsis molestiam creant morbumq; inducunt, constat. Nostrum jam est, exhibere primùm Causam proximam immediatam, & post mediatas adsociare.

IMMEDIATAM consimilem constituunt multi autores ac in scoburto ipso, vitium utpote humorum acrium. Hinc humorem melancholicum & serosum incusat *Wierus in prax.* & *Dodon. de magno liene.* Specificam corruptionem cum *Bald. Ronseo* intelligunt alii. *Gregor. Horst. l. 7. de morb. contag.* unanimem se præbet in sentiendo, dum sanguinem crudum ichorosum specificâ corruptione peccantem pro immediata causa habet, æquè scorbuti ac symptomatum, inter quæ & oris sunt.

Licet

causa proxima constituatur defectus fermentationis, aut juxta *Grembs. l. 26. arbor. integr. & ruinos. de morb. splenis*, mala digestio stomachi, ob defectum fermenti. Vel secundum *Kotsack. de ⊖e*, humor ⊖nus terrestris, cum ♎re vitiato ac specificè corrupto. Nolumus tamen litem hanc dirimere, cum propriè hæc ipsum malum scorbuticum concernant, cujus symptomata sunt à nobis recensita mala, quorum causam proximam in vitiatis humoribus facilè invenire possumus.

MEDIATAS PROXIMIORES *humorosæ* ac *vaporosæ* & hîc locum inveniunt. Humores abundantes primas quasi tenent, vapores his succurrunt, quod fœtor oris præcipuè confirmat.

Hoc itaque cum manifestum sit, meritò nunc inquirimus in *Vias* & *partes generantes & mandantes*, à quibus vapores æquè ac humores hi ortum ducant, & unde proveniant. Quæ si consideremus & examinemus reperimus quod variæ Autorum de hac re sint opiniones.

Nonnulli, qui lienem pro receptaculo humoris melancholici cum veteribus habent, illud viscus accusant, eôque officiô minùs rectè fungi statuunt. Cum quibus facit *Bened. Sylvatic. cent. 1. cons. & respons. med. obs. 19.* Adducit authoritatem Hipp. qui *l. 2. prædict.* dicit, *quibus lienes magni, iis gingivæ vitiantur, & os grave olet.* Coincidit *River. l. 12. prax. med. c. 6.* Ad lienis quoque morbos reducit *Hoefer. l. 3. Herc. med. c. 3.*

Alii, in quibus *Barbette* palmam ducit, lienem innocentem excusant & locum generationis humorum vitiosorum ventriculum faciunt, cum glandulis mesenterii tàm conglobatis lacteis, quam conglomeratis pancreaticis, sicut citatus autor hanc defendit sententiam *in prax. suæ libr. 4. cap. 3. p. 140.*

triculo, epate; ac aliis visceribus infimi ventris, imò per communicationem in tota massa sangvinea, delitescentia ⊖, ♎ & ☿ium procùl dubio in medium afferent. Nonnulli etiam ♀rum accusabunt ichorosâ humiditate dilutum, in quo ἀκρέπτως salium acrium contagiosorum, vitriolatorum, aluminosorum, imò & arsenialicum delitescant, cujus resolutio putredinem & ulcera facere consvevit.

Verùm de hoc unicuique liberum relinquimus judicium & dicimus qvod omnia propemodum viscera tàm primæ quàm secundæ coactionis ad vitiosam hanc prolem procreandam suum conferant symbolum, vestigiis *Magnifici Dn. D.* ROLFINCII insistentes, qui *in ord. & med. spec. consultator.* variis in locis idem asserit. Inprimis *lib. 8. consult. 6.* satis accuratè & expresè de hac re ita disserit: *Generantur hi humores in visceribus primæ coctioni destinatis & secundæ, ob δύναμιν πεπονθοῖαν, facultatem læsam à frigida intemperie.*

Qvales autem sint hi humores meritò quærimus, & reperimus, qvod humores hi sint melancholici crassi, mixti tamen & sero diluti, in quo Autores medici unanimiter consentiunt, inprimis *Cl. Sebizius in speculo suo medicinæ Practic. part. 4. sect. 5. cap.* 12. eleganter naturam horum describit: Materia peccans est humor melancholicus, sed multô serô eoque acri mordaci & salsô perfusus, & peculiari ac propriô quôdam modô corruptus, qui ἄῤῥητος est & verbis exprimi nequit: Est enim reverà malignæ venenatæque alicujus qualitatis particeps. Nam simplex duntaxat melancholia si in causa esset, tunc etiam melancholici, lienosi, quartanarii & qui afflictione hypochondriaca discruciantur, scorbutici forent omnes.

Ad hæc

dicamenta, ſed aperientia, incidentia, attenuantia, abſtergentia & evacuantia ſufficerent. Notandum autem quod humori melancholico interdum etiam alii admiſti ſint, ſemper autem ſeroſi, qui acres & ſalſi. Fuſiùs etiam videri hic poterit *Schenkius in obſerv.* variis in locis.

Sed ſatis de hoc, reſtat nunc ut ad CAUSAS REMOTIORES accedamus. Ad has quod attinet iſtæ nobis occurrunt triplici numero, & ſunt Naturales, Nonnaturales & Præternaturales. Qvibus Supranaturales quidam adjungunt.

NATURALES cauſæ ſub ſe comprehendunt.

Temperamentum, quod melancholicum eſt, adeoq; ad humores melancholicos procreandos aptiſſimum & ſicut δίκη δίκην ἕλκει καὶ βλάβη βλάβην, ita à temperamento melancholico melancholici oriuntur humores. De quibus fuſiùs conſuli poterit *Heinr. Regius in fundam. med.*

Ætas ſtata præcipuè his malis obnoxia, juvenilis tamen non immunis, quæ ſæpè multifarios in diætâ committendo errores, læſiones dictas quaſi invitat. *Sexum* nobiliorem magis hic moleſtari judicabit *Lud. Mercat.* & *Vid. Vidius* in praxi cum aliis; quia copioſiores in uſu rerum ſex Nonnaturalium committat errores; Sequior tamen ſexꝰ æquè ob humorum abundantiam, caloris inordinatam actionem ac vitam ſedentariam eosdem inſultus metuere debet. *Hæreditariam diſpoſitionem* non inconveniter incuſant cum *Herc. Saxon. in præl.* alii multi.

RES NONNATURALES ſi conſideremus *Aer* primò nobis in ordine ſe offert; Frigidus imprimis ad excitandos humores non ſolùm multum valet, ſed gingivis etiam præ aliis partibus infenſus eſt, easque perver-

ora.

Regio quoque in hunc pertinet ordinem, quæ si frigida, ut septentrionalis & ab aëre maritimo, salsuginoso, exhalationibus variis scatente occupetur humores scorbuticos facili excitat negotio, sicut etiam experientia comprobat, quod talium regionum incolæ omnes propemodum sint scorbutici & morbus hic vernaculus sit & ἐπιχώριος, id quod *Barbette in prax. suæ lib.4.cap.3.* expressè asserit de incolis Hollandiæ & Germaniæ inferioris ita: *Hisce inquit regionibus adeò familiaris est scorbutus, ut nullus ferè reperiatur morbus, cui non aliquid scorbutici subsit.*

Eo res jam redit, ut nostræ etiam regiones vix tali titulo se possint subducere, cum plurimi de dictis affectibus scorbuticis conquærantur in hisce regionibus, ita ut illud malum indies longiùs serpere videatur, cum & Thuringia nostra, cœli aliàs clementiâ prædita, ab hoc non sit immunis, imprimis ubi ista undis acribus atque salsis perfunditur, seu ubi stagna & lacus vapores suos aëri communicant.

Aëri inter res Nonnaturales succedit *Cibus* & *Potus*, sicut hi multum boni in corpore humano possunt efficere; ita è contrario multorum malorum causæ sunt, cum videlicet cibi noxii potusque vitiosus ingeruntur. Sic in humoribus vitiosis scorbuticis excitandis cibus & potus magnæ sunt efficaciæ, ut si adhibeatur cibus crudus, crassus, qui difficilis est coctionis, qualis caro bubula vel suilla fumo indurata, lardum, petasones, farcimina fumo itidem macerata, pisces marini saliti, ut haleces, asellus aliique his similes, ut & reliqua salsa omnia, quippe quæ salsis & acribus his humoribus salsam suam vim communicant, oleumque, ut dicitur, camino addunt.

benè repurgatus, item legumina coctioni reſiſtentia, ut fabæ, piſa, lentes loco cibi adhibita facilè vitioſis his humoribus pariunt aditum.

Hic probè notandum, quod factâ ciborum in os ingeſtione, maſticatione & deglutitione, diligenter cavendum ſit, ne cibi particulæ quædam in ore remaneant, dentibus adhæreant aut in his excavatis retineantur; Ibidem enim facilè putredinem remanens res cibaria acquirit, quæ dentibus & gingivis communicatur, à quâ oris fœtor excitatur, atque ita vitii robur armatur.

Potum noxium quod concernit, ille eſt cereviſia craſſa, ex undis ſqualidis cocta, minus rectè defæcata & cui parùm lupuli adjecta, item aqua turbida, ſalſa & paluſtris, quæ omnia rem deteriorem reddere ſunt aptiſſima, ideoque cibus eligendus & potus utilis, de quibus autem in diætæ recenſione fuſiùs erit agendi occaſio.

Quies & motus in rerum nonnaturalium numero conſideranda meritò ſunt: medium hic tenere videtur optimum, nam non nimius ſolum motus, verùm etiam nimia quies corpus ejusque facultates reddunt languidas, quibus ita conſtitutis humores indies depravantur, & ſic alterna quod caret requie non eſt durabile. Propterea & nimius motus & nimia quies fugienda, mediocritas ſanitatis aſylum expetenda.

Somni & vigiliarum eadem eſt ratio: Sicut enim moderati ſomni beneficia admiranda, ita incommoda ab exceſſu orta aut defectû deteſtanda. Inprimis ſomnus meridianus poſt prandium non admittendus, ἀγρυπνία etiam corrigenda, cum iſta humores cumulare ſoleat.

ta, quæ ſi minùs rectè ſe habeant, feneſtram malis his humoribus aperiunt, corrupta enim toti corpori humano maculam & labem aſpergunt. Præcipuè ſanguis menſtruus lunari debito ſi non reſpondeat, quod plerumque & hoc malo affectis evenire ſolet, liberale his humoribus conferunt ſymbolum. Defectus ſudoris juſto tempore, non immeritò accuſatur à multis.

Agmen claudunt *Animi Pathemata*: Ira & triſtitia humores vitioſos accumulant & his procreandis ſtrenuè inſerviunt, ideoque qvi ſapit, aut cui ſalus ſua cura cordiqve eſt, fugiat, nam latet angvis in herba.

RES PRAETERNATURALES nunc etiam attingendæ. Sed qvis qvæſo has omnes brevitati ſi velit ſtudere recenſebit, qvis tàm varios affectus, tàm varia ſymptomata qvæ in generandis vitioſis humoribus conveniunt, ordine enumerabit? Propterea deſiderium noſtrum expleat *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIUS, qvando *in ord. & meth. med. ſpec. conſult. libr. 8. conſult 6.* ita dicit: *Præternaturalis causa eſt intemperies ventriculi & inteſtinorum.* Hoc non ſolùm in loco jam citato ſatis explicat, verùm etiam ſeqventi conſultatione ſeptima evidentiſſimè illuſtrat, inqviens: *Imprimis in culpa eſt ἀντιπεριξία jecoris in calidum, ventriculi in frgidum ſuccum alimenta mutans, unde plurimi hetrogenei humores colliguntur, lienis ſangvificatio vitiatur & non levis oritur ventriculi infirmitas, ob qvam prima coctio non ritè peragitur, ſed ejus loco fit μόλυνσις. In liene deficit πνευμάτωσις, colligitur ſal fixum & ♀ coagulatus, qvi nonnunqvam reſolutus liqveſcit & aliis ſeroſis humoribus dilutus totum corpus pervagatur.* In aliis cauſis p. n. nolumus prolixio-

ria abundantissime innotescant.

CAPUT IV

differentias aggreditur.

DIFFERENTIAS læsionis oris scorbuticæ si quis considerare velit, numerum earum innumerum propemodum esse reperiet, multa enim habet symptomata, quæ nonnunquam adsunt, ideoqve genericè tantùm loqvamur, dicentes, qvod læsio oris scorbutica sit respectû GENERIS considerata vel *sine symptomatibus vel cum symptomatibus* subseqventibus.

SUBJECTUM qvoad aliæ non dantur, qvam hæ, quæ distinctas oris partes læsas ostendunt. Qvæ ad CAUSAS spectant differentiæ desumi possunt *à modo generationis*, ita ut malum illud sit vel *hæreditarium*, vel *communicatum* & *acquisitum*. *Hæreditarium* dicitur, cum homo à parentibus semen mali accepit, qvod ostendit & truncum & caules, ut cum *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIO ex supra allegata *consult. 6. libr. 7. loqvar*, formavit, cumqve à mammis matris suæ pependit, lac multo ♀o conditum suxit. *Communicatum* appellatur, qvando ab homine infecto per contagium illud accepit, id qvod facilè fieri potest, cum valde contagiosum sit, ita, ut si qvis cum infecto eodem utatur poculo, illicò coinqvinari possit. *Acqvisitum* deniqve dicitur, si quis ex errore in diæta commissô illud sibi comparavit.

A tempore invasionis qvoqve petendæ sunt differentiæ, sicqve læsio est vel *recens*, vel *inveterata*: *Recens* dicitur, quæ adhuc est in principio, & haud ita pridem corpori

veterata eſt, qvæ ex longo tempore altas jam egit radices & jus poſſeſſionis ſibi vindicavit.

Ab ipſa qvoqve gingivarum exulceratione nonnulli accipiunt differentias, & diſtingvunt inter *exulcerationem corroſivam levem & exulcerationem gangrænoſam.* *Corroſivam levem* dicunt, qvando ulcera gingivæ proveniunt ab humoribus acribus, ſalſis & impuris, qui membranas gingivarum erodunt & materiam ad exulcerationem præbent, quæ ſi evacuetur, exulceratio deſinit & gingiva conſolidatur. *Gangrænoſam dicunt*, qvando exulceratio talis fit incurabilis, latiùs ſerpit & in cancrum permutatur.

A dentium deniqve læſione deſumunt nonnulli differentias, ita ut dentes corrumpantur vel *nigredine*, vel *vacillatione*, vel *exciſione*, verùm cum hæ magni non ſint momenti, longos ſermones de his non faciamus ſed ad alia properemus.

CAPUT V

ſigna enucleat Diagnoſtica & Prognoſtica.

SIGNA nunc læſionis oris ſcorbuticæ aggredi & ordo poſtulat & neceſſitas, anteqvam curationem ſuſcipiamus, μόνος γὰρ ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρέει *ſolus enim is qvi ſignorum cognitionem habet curationem ritè aggreditur*, ut rectè dicit *Cous* in l. περὶ ἰατροῦ ſub finem,

Diſtribuimus ſigna more conſveto in DIAGNOSTICA & PROGNOSTICA.

DIAGNOSTICA quod attinet, notamus, quod ſcorbu-

occupet, vel *specificè*; quatenus una saltem ejus species manifestè se prodens & in hoc vel illo membro residens cernitur. *Priori modo* scorbutum consideratum cognoscere res est difficilis, cum tot habeat conjuncta symptomata; ut nihil certi, an sub hoc vel illo comprehendatur, asseri possit, & hæc vel nunquam, vel rariùs in omnibus subjectis concurrere soleant. *Severinus Eugalenus in tractatu suo de Scorbuto* quadraginta novem describit symptomata, & certè tanta est scorbuti simulatio totq; mentitur symptomata, ut multoties medicos decipiat, jam enim pleuritidem æmulatur, jam colicam biliosam, jam veram paralysin, ita ut juratò hos affectus adesse affirmare aliquis posset. Præprimis arthritidem quæ vaga & scorbutica dicitur accuratè imitatur, quà de nervosè scripsit *Excellent. Dn. D. Mollenbroc. in tractatu peculiari.*

Sed cum difficilia etiam investigare cordati sit medici, accedamus jam ad rivulos, qvos emittit fons signorum diagnosticorum, signaque principaliora quæ partim læsioni nostræ sunt specialia, partim generalia, cum scorbuto ipso communia considerabimus.

GENERIS itaque ratione, præter autopsiam, vitia oris demonstrant: Ipsa dispositio ægrotantis, hunc enim si quoad alias partes scorbuticum esse observat Medicus, certior esse potest, læsiones oris scorbuticæ materiæ adscribendas esse, uti benè notat *Heurn. in praxi.*

Respectû Generis quoque ægroti os intuenti facilè apparebit, præsertim si relatio propria accedat, an longa & inveterata, an recens genita, incipientia & in fieri adhûc constituta sint symptomata.

SUBIECTI signa in avtopsia plurima ex parte

con-

rosio cutis, ibi putredo carnis, ibi corruptio ossis, vacillatio dentium & similia contingunt, quod nunc fit solum in unâ vel alterâ parte, sæpiùs in pluribus simùl.

Causarum examen copiosam signorum afferre potest congeriem; Prout enim temperamentum, dispositio hæreditaria, modus utendi res sex nonnaturales, contagium, morbosæ dispositiones, aut prægræssæ, aut adhuc præsentes, se habent; Eatenus, si legitimum examen instituatur facilè apparebit, quæ causæ in nostro affectu accusari qveant. Symptomata etiam de quibus ægroti conquæruntur, certiorem facere possunt medicum inquirentem

Sunt etiam in singulari consideratione, signa ex urina desumta quibus quidam ea adjungunt, quæ ab investigato pulsu proveniunt. Quæ tamen potiùs valent in tantum, non in totum sæpè, præcipuè quæ ab urina sunt, tàm ipsum scorbutum, qvàm à nobis descriptas oris læsiones scorbuticas manifestantia, fallunt sæpè. Dicendum tamen de hisce.

Pulsus varietatem talem amat, ita ut nonnunquam sit magnus & robustus, interdum etiam debilis, prout humores sunt dispositi, plerumqve tamen sit inæqualis.

Urina sicuti in ipsis scorbuticis, & hic etiam variat, variantibus accidentibus & humorum dispositione, jam enim tenuis est, jam crassa, jam clara, jam turbida cernitur, nonnunqvam rubrum, nonnunqvam alium inducit colorem, sicut nigrum habuisse nonnullorum scorbuticorum urinam, testatur *Deckerus in notis ad prax. Barbett. pag. 142.*

Inter-

quam aureo colore imbutæ medicos decipere solitæ, dum visis his arenulis de calculo renum aut vesicæ suspicantur. Verùm rectè monet ultra laudes positus Athenæi Salani SENIOR *in loco supra citato*, qvod sangvis scorbuticorum fertilis sit arenis copiosis, ut Euphratis aqua, nec putandum esse illicò calculum adesse. Sicut enim non omnis pingvedo indicat colliqvationem partium, ita nec arenulæ calculum, præsertim si absqve dolore excernantur.

Tales arenulæ qvandoqve etiam in cute apparent scorbuticorum, de qvibus accuratissimè & elegantissimè sæpè citatum *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIUM differentem audiamus *in ord. & meth. med. spec. consult. libr. 8. consultat. 6.* Scorbuticorum, *inqvit*, sangvis plenus est arenulis, egrediuntur verò ex peripheriâ, qvia facultates naturales irritatæ ad propinqviora detrudunt: ex poris procedunt, qvod facultates non rectè fungantur suô officiô, cum excrementa hæc vel ad alvum vel ad renes pertineant. Hæc per cutim evacuatio non adeò difficilis est: ambitus qvippe superficialis à calore dum aperitur, tumultuantibus humoribus, colliguntur lapilli, donec cuticulam ejusq; foveas obsideant liberiùs.

In specie autem si scorbutus sit cognoscendus, res videtur facilior, sicut in nostra læsione, ubi signa depravationem scorbuticam indicantia satis manifestè apparent. Nam si gingivarum cruentatio aut exulceratio, dentium nigredo, vacillatio & excisio, aut oris fœtor in homine appareant, intrepidè depravationem scorbuticam, observatis aliis supra allegatis accidentibus, adesse, quis non asseverabit? sed de his prolixiores esse nolumus & accedimus ad

consvetô triplici modô illam instituimus & considera-mus *1. ratione salutis & mortis. 2. ratione longitudinis & brevitatis. 3. ratione modi eventûs.*

Nolumus hic repetere considerationem genericam ac specificam, sed qvæ ad nostras adductas oris læsiones præcipuè spectant, potiùs adducemus.

SALUTEM itaque & MORTEM quod concernit: Sicuti scorbutus est satis periculosus, imò inveteratus incurabilis. Ita à nobis allegata symptomata scorbutica singulari periculô non carent, & si inveterata sint, curam plenariam raró admittunt; Præcipuê si causæ sint vel hæreditariæ vel inveteratæ aliàs, & si nova semper materia peccans pabuli adinstar ad partes læsas adfluat. Si autem recentia mala, tale periculum non metuendum. Ætas florens, virium robur, alteratio post assumta medicamenta ad meliùs, spem pollicentur bonam, notantibus *Heiurn. Hoefero, Sylvatico, Horstio*, ac aliis. Malum omen est si maculæ tàm in toto corpore qvàm etiam præcipuè in ore ac faucibus reperiantur ex puniceo livescentes, observantibus *Foresto, Schenckio, Riverio, Borello, Rhodio* ac permultis aliis. Livorem faucium rectè pro periculoso signo habent *Brunner. in cons. & Ballon. in observ.*

LONGITUDINIS & BREVITATIS ratione, eôdem ut supra diximus modô consideramus nostros affectus. Malum scorbuticum totum corpus si occupet & inveteratum aut hæreditarium sit, longis ac chronicis affectibus meritò adnumerantur recensita scorbutica symptomata. Brevior tamen curatio promitti potest, si læsiones dictæ adsint, nec multum inveteratæ, præcipuè si sedulò adjungantur, qvæ ipsum malum scorbuticum respiciunt remedia.

MODUM

do ad ſalutem vel mortem tendere qveat, conſideramus, fateri cogimur, qvod ſcorbutus in ſe conſideratus, haud rarò lethalem exhibeat interitum, præcipuè ſi in hydropem, atrophiam, cachexiam aliave degeneret mala, & materia peccans, nec per motum naturæ qvaſi criticum, nec per vomitum, alvum, hæmorrhoides, menſtrua evacuetur juſtô tempore. Quæ verò de ſcorbutico malo hic diximus, eâ læſionibus oris ſcorbuticis, à nobis allegatis æqvô jure accommodari poterunt. Hôc tamen obſervato, quod de harum conſtitutione ac accidentibus, reſpectû ſcorbuti in eſſentia conſiderati, mitiùs judicium prognoſticum ſit ferendum.

CAPUT VI

curationem complectitur & fontem aperit Chirurgicum.

QVemadmodum Viator viæ ignarus metam ſibi propoſitam haud feliciter attinget, niſi viæ præmonſtratorem ſibi conciliet & hujus ductum ſeqvatur, ita altiora medicinæ ſacra perluſtrare, adque praxin medicam pervenire ſi velimus, rebus noſtris meliùs non conſulemus, qvàm ſi ductores nobis eligamus, qvi ad arcana curatoria viam oſtendunt. Tales ſunt tres illæ notæ INDICATIONES, ut CURATORIA, PRAESERVATORIA & VITALIS.

CURATORIA ex his ad præternaturalia corrigenda, pravas diſpoſitiones emendandas & ſanitatem adjuvandam nôs perducet. PRAESERVATORIA cauſas extirpare jubebit, humores peccantes imminuet, totisque

nique in hoc ſuum obſervabit officium, ut omnia quantum poſſibile ad ſtatum naturalem reducat roburque partibus addat.

Materiæ præſidiorum deſumendæ ex tribus conſvetis fontibus, ut CHIRURGICO, PHARMACEUTIÇO & DIAETETICO.

CHIRURGICUM FONTEM ſi adeamus, illicò occurrit nobis V. S. quæ num licita ſit, in dubium vocat *Barbette in praxi ſua lib. 4. cap. 3.* inquiens: *Venæ ſectio non prodeſt*: Verùm cum aliorum magnorum etiam Virorum judicio V. S. firmô ſtare poſſit fundamentô, meritò iisdem calculum adjicimus niveum, & dicimus, quod V.S. non ſolùm adhiberi omninò debeat in eo ſcorbuto, qui totum corpus occupat, verùm etiam in ea læſione ſcorbutica, quæ os cum partibus ſuis affligit, de qua nunc nobis ſermo eſt. Ideoque tempore commodo modica ſanguinis quantitas educi poteſt, & quidem in ſcorbuto toti corpori inhærente ex mediana vel ſalvatella manus ſiniſtræ, & ſi fœmina hôc corripiatur malô cui menſes ſubſiſtunt, ex ſaphenis pedum poteſt fieri evacuatio. Si autem oris læſionem ſcorbuticam ſolam conſideremus, poſſunt quidem pro temperatione humorum venæ prædictæ etiam aperiri, vel poſſunt tantùm venæ ſublinguales aut ſaphena malleolaris ſecari, ex quibus ſanguis ad ℥ III. vel IV. poteſt emitti, habitâ ratione aliarum circumſtantiarum.

Generoſiora remedia præcipuè in ulceribus oris ſcoburticis exhibet *Severin. in Chirurg. efficaci.* Recenſet quoque quædam *Ferrius tr. de arthrit.*

Autores aliàs in ſcorbuto commendant *cucurbitulas* variis in locis applicandas, *hæmorrhoidum apertionem, ſcarificationes & frictiones*, imò non diſvadent *fontanellas*, præ-

ſertim

oris ſcorbutica hæc recenſita eatenus poſſunt adhiberi, quatenus humores melancholici, ſeroſi & acres temperandi, vel è corpore educendi, ne ad partes alias vagabundi pro more tranſeant, iisque moleſtiam creent. Præ aliis verò *ſacrificationes* in ſcapulis locum habere queunt, ſiquidem conſtat, quod adhibitis his gingivæ eò citius à malo ſuo ſint liberatæ. Coincidunt hîc *Hoefer. in Herc. med. Blaſius, Beckerus* aliique veteres æquè ac recentiores. *Veſicatoria* in nuchâ & brachiis applicata revellendo ac derivando plurimum valere in talismodi exulceratione ſcorbuticâ, aliquoties obſervavit *Nobiliſſ. Dn.* PRAESES.

CAPUT VII

ex fonte Pharmaceutico depromit medicamenta generaliora.

CONvertimus nos nunc ad FONTEM PHARMACEUTICUM, ex quo generoſiſſima haurire licet remedia. Antequam autem rem rectè aggrediamur, præmittimus, quod dupliciter curationem inſtituere velimus, *generaliter & ſpecialiter*, & ſic in hoc capite conſiderabimus medicamenta generaliora, quæ humorum præparationem, evacuationem & correctionem reſpiciunt, in ſequenti autem capite remedia, quæ ſpecialiter ad oris læſionem ſpectant ſubjungemus. Quorum omnium ſymptomatum curationem accuratè explicatam reliquit *Heurn. tom. 1. oper. lib. de morb. ocul. aur. & oris c. 11.*

Cum autem res ante in priſtinum ſtatum locari non poſſit, quam noxia & naturæ inimica è medio ſint ſublata, & effectus non tollatur, niſi cauſa removeatur, *Eva-*

cuan-

cipio utiliora putamus, quàm illicò adhibita purgantia fortiora, cum iſta interdum plus detrimenti quam adjumenti ægris intuliſſe, notum ſit ex obſervationibus Practicorum. Talia lenientia poſſunt eſſe ſequentia.

℞. *diagryd.* ♀*at.* gr. *VI.*
magiſt. gialapp. gr. *V.*
elæoſach. cochl.
naſturt. an. gr. iij
M. F. Pulvis D. in charta. S. Eind Pulver auff einmahl.

Pilulæ ſi placeant tales poſſunt concinnari.
℞. *MP.* ♀*ir. Qvercet. cochicar. a.* gr. vj.
extr. Panchymag. Croll. gr. IV.
Miſc. F. cum ſ. q. ſyr. cochl. Pilulæ mediocres D. in pyxide
Sign. S. Laxier-Pillen.

Cum nonnullorum ægrorum os planè à pulveribus & pilulis abhorreat, potio ſeqvens ſubſtitui poteſt.
℞. *rad.* V. *aperient. an.* ℥ß.
herb. naſturt.
becabung. an. p. iij.
chelidon. p. ij.
fl. cichor.
bugloſſ. an. p. iiß.
ſumm. cent. min. p. I.
fol. ſenn. ſ. ſ. ℥ß.
Coqv. in ſuffic. qvant. 🜄*æ cochl. Colatur.* ℥jv. *add.*
extr. Rhabarb. gr. vij.
Jalap. gr. IV.
Edulc. parùm.
D. in fictili S. Laxier-Tränclein auff 2. mahl.

Si

℞. *conserv. cochlear.*
rosar. an. ʒß.
pulv. laxat. vegetab. Magnif. Dn. D. Rolfinc. g. xv.
Misc. F. Bolus D. S. Laxierbissen auff 1. mahl.

Qvod in singulis antiscorbutica admisceam, nemini mirum sit, siqvidem hoc admonitione clarissimorum Virorum permotus facio, qui faciliùs malum extirpandum dicunt, si singulis medicamentis antiscorbutica addantur, quæ simùl bellum vitiosis humoribus indicunt. Hæc medicamenta quomodo operentur, & quæ specifica sint, nervosè explicavit *Frid. Hofmann. Archiater Hallens. meth. med. l. 1. c. 19.* Lapidem bezoar singulare hic esse remedium recenset *Hoeferus in Herc. l. 3. c. 4.*

Post lenientia succedunt *præparantia*, quæ singulari vi & qualitate scorbuticis malis inimicâ pollent; variè possunt parari pro lubitu, sequens itaque Spiritus posset inservire, cum multum facere ad scorbuticos humores præparandos videatur.

℞. *cort. fraxin.*
tamarisc.
citr.
rad. fraxinel.
capp. an. ℥ iß.
polypod. qvern. ℥ ij.
raph. sylvestr. ℥ iij.
herb. cochlear. m. iiß.
sceletyrb.
nasturt.
beccabung.
acetos.

summ. cent. min. p. iij.
bacc. laur.
junip. an. ʒvj.
sem citr.
sinap.
card. bened. an. ʒß.
caryophyll. ʒjß.
cinamom.
nuc. Moschat. an. ʒiij.
laccæ granulat. ʒj.

Concis. & contus. digerantur in arenâ cum vini generos. lib. VIII. *& vulg. lib.* III. *per triduum, deinde destillentur ex arena per alembicum, & servetur liqvor ad usum. Dos. g. 20. ad 30. in vehiculo convenienti.*

Plura qui desiderat, adeat *Chimiam in artis formam redactam Magnif. Dn.* D. ROLFINCII, ubi multa præclara antiscorbutica specifica reperiet, ut *mistur. antisceletyrb. in lib. 4. sect. 4. cap. 9. Elixir. antiscorbut. in lib. 4. sect. 2. cap. 13. & Spirit. scorbut. in lib. 3. sect. 1. artic. 2. cap. 20.* Quibus rectè adhibitis malum dare victas cogetur palmas. Coronidis loco addemus vinum aliquot medicatum & *pilulas antiscorbuticas D. Timæi* aliàs celebres. Vini medicati descriptio est talis.

℞. *herb. cochlear.*
nasturt.
fumar an. p. iij.
rad. cichor
polypod.
scorzoner an. ʒij.
raph. rustic. n. 1.
flor. genist.

cont.

cent.min.

cichor. an. m.℥ß.

cort.aurant. ℥j.

cinamom. elect. ʒIß.

Concis.contus.D.in charta S.

Species zu vier Kannen Wein.

Pilulæ antiscorbut. Timæi sunt tales

℞. *MP.melanog. Querc.* ʒIß.

extr. fol. Senn. ʒß.

resin. Jalap. gr. vj.

☿ ⊕*lat.* gr. xiij.

⊖ *succin volat.* ℈j.

sem.nasturt.

cochlear.

sinap. an. ℈ß.

Misc. F. cum aliqua aqua antiscobutica vel elix. pro priet Paracels. Massa. Dosis ad ℈j. Similia purgantia describit *Franc. Rachin. tr. de cur. morb. qui purg. comit.*

Præparatis nunc humoribus, de iisdem educendis erimus solliciti, id quod fieri poterit per *purgantia*, quorum quasdam damus formulas.

In forma pilularum si desideretur medicamentum purgans, valdè erit proficuum, quod habet *Magnif. Dn.* D. ROLFINCIUS *in ord. & meth. med. spec. consult. lib. 8. consult. 7.*

℞. *pil. tartar. Quercet.*

extr. panchymag. Croll. an. ℈ß.

resin. gialap. gr. iij.

☿ ⊕*lat.* ℈ß.

spir. cochlear. gt. iiij.

sir. viol. solut. q. s.

F. Pilul. num. XXI.

Potione qui delectatur, sequenti uti poterit.

℞. fol. Senn. s. s. ʒiij.

rad. V. aperient. an. ℥j.

rhabarb. Alex. ʒj.

Coqv. in ▽ *fumar. q. s. colatur.* ℥iijß. *adde*

sir. cichor. c. rhabarb. ℥j.

essent. gialap. ʒj.

elæosach. cochlear. gr. iv.

F. Potio: D. in vitro S. Purgier-Tränckley.

Per os sumenda æger si recusaverit, sequens clyster applicari poterit.

℞. herb. malv.

alth.

chamædr. an. mß.

fumar.

melilot. an. p. iij.

flor. rosar.

chamæm. an. p. ij.

summ. cent. min. m. j.

rad. polypod.

asparag.

bugloss. an. ℥j.

fibr. hellebor. nigr. præp. ʒiij.

prunor. damasc.

fic. pingv. an. n. X.

Coqv. in suffic. qvantit. aquæ fontan.

colatur. ℔. j. *add.*

elect. diaphænic.

bened. laxat. an. ℥j.

☍ aneth.

viol. an. ℥ß.

℞ ℈ʒj.

F. Clyster, tepidè applicetur.

Cum etiam per superiora, ut per vomitum egregiè possit fieri evacuatio, sequens pulvis non absqve operatione erit.

℞. ☿. *vit. rit. præp.* gr. jv.
elæosach. fœnic. gr. iij.

Misc. F. Pulv. D. S. Brechpulver.

Bolus cui arridet, seqventi utatur.

℞: *croc. metall. absinth.* g. iij. *cons. ros.* ⊖ *lat.* ʒj.

Misc. F. Bolus. D. in fictili lati orificii S. Brechbissen.

Ut etiam in forma liquida medicamentum sit in promptu, potio sequens adhiberi potest.

℞ ▽. *bened. Ruland.* ℥ij.
sir. de fumar.
oxymel. sqvillit. an. ʒß.

M. F. Potio D. S. Brech-Träncklein auf einmahl.

Per sudorem & urinam cum multi humores vitiosi & noxii evacuentur, & de his quædam addere libuit.

℞: *spir. cochlear. nasturt. an.* gt. xv. *chelidon. min.* ℈ß. *tinct.* ♁ii. *correct.* g. vij. *m. d. in fictili. S.* vermischter Schwitz-Spiritus.

℞: ⊖ *is cochlear. volat. C. C. volat. a.* g. jv. *pulv. bez. Senn.* g. vj. *M. D. S.* Schwitzpulver auff 1. mahl.

Potionem si quis desideret, talis sit

℞: ▽: *card. bened.*
scorzoner
flor. sambuc. an. ℥ß.
theriac. recent. ℈j.

Misc. F. Haustus D. in fictili. S. Schwitz Mixtur.

Sequuntur nunc *Diuretica.*

℞. ▽. *petroselin.*

apii

asparag. an ℥ iß.

spir. alkekeng. ʒ v.

⊖*is* ℈ j.

essent. oc. 69. ʒß.

Misc. D. in fictili S. Mixtur zum Wasser treiben, auff 3. mahl allzeit des Morgens.

Pulvis Diureticus talis esto.

℞. ⊖*is ononid.*

saxifrag. an. ℈ß.

lithosperm. gr. vj.

magist. oc. 69. gr. xv.

Misc. F. l. a. Pulvis D. S. Sonderlich Treibpulver auff viermahl.

Huic etiam succedere aut substitui potest sequens.

℞. ⊖*is succin.* ℈ß.

▽. *petroselin.* ℥ß.

M. D. in vitro S. Harntreibend Wasser.

Evacuatis sic humoribus ad *alterantia* esset accedendum, verùm prolixitate in præscribendo hic non opus, cum his repletos inveniamus practicorum libros. Unicum exhibem9, quod ut singulare quoddã & medicamentum magnarum viriũ commendat sæpè citatus *Magn. Dn.* D. ROLFINC. *in ord. & meth. med. spec. consult. lib. 8. cons.* VI. & plura cupientem lectorem eò remittimus, ubi desiderium satis explebitur.

℞ *rad. v. aperient. an.* ʒ ij.

raph. rustic.

chelidon. maj.

cichor. an. ʒ iij.

fol. cochlear.

nasturt.

chelid maj.

min. an. m ij.

Sem.

fragor. abiet. m. V.
formicar. canth. I.
Infund. in s. q. ▽. cochl. dest. & usui reserva.

CAPUT VIII

ex fonte pharmaceutico promit medicamenta læsionem oris scorbuticam spectantia.

SUpra diximus, quod sub læsione oris scorbuticâ comprehensuri simus cruentationem & exulcerationem gingiuarum, nigredinem, vacillationem & excisionem dentium oris, denique fœtorem, & exulcerationem in cavitate palati. Ideoque de singulis breviter dicendum.

In *cruentatione & exulceratione* gingivarum, faucium quoque varia præscribi solent, cum & simplicia & composita dentur quamplurima, quæ huic malo apta sunt resistere. In simplicium recensione prolixi esse nolumus, cum omnium Practicorum & Botanicorum libri his referti sint, ideoque ad composita statim accessum facimus, quæ variè possunt fieri. Sicuti singularia collecta videri possunt apud *Hæfer. loc. cit.*

In cruentatione gingivarum.

℞. ▽. *plantag.*
prunell.
fol. querc. an. ℥v.
spec. chalcant. vitriol. an. ℈j.
mell rosat. ℥j.
alum. ust. ℈ß.
Misc. F. Gargarisma, quo colluatur os.

Cum autem exulceratio plerumque comes esse soleat

brevitatis lineas transeamus, unicum hoc addentes, quod facta puris evacuatione gingivæ probè sint mundandæ, quæ mundificatio cruentationem simul prohibebit. Sequens itaque ex usu esse potest.

℞. tinct granul. lacc. ℥ß.
flor. aquil.
rosar. rubr. an. ʒß.
spir. cochlear. ʒij.
Misc. D. S. Mund-Wässerlein.

Vel

℞ herb. plantag.
prunell.
sangvisorb. an. mß.
rad. pyrethr.
tormentill an. ℥ß.
flor. papav. rhœad.
rosar. rubr. an. p. iij.
alum. ust. ℈j.

Stent in digestione lenis caloris, donec liquor rubeum acquirat colorem, transmittatur per linteum subtile, & cum refrixerit, indatur vasi vitreo, servetur ad usum S. ut supra.

Uberiora qvi desiderat, adeat præter alios *Riv. l. 6. prax. c. 4. & 5.*

Dentes si vacillatione & subseqvente excisione corripiantur firmari possunt sequentibus, ut

℞. rad. ir. florent. ʒj.
lign. aloes ʒß.
thur
mastich an. ℈iij.
cinamom ʒiß.

Pul-

pulveris. pulverisentur M. F. Pulvis D. S. Sonderlich Pulver die wackelende Zähne damit zu-
reiben auff etzliche mahl.

Singulare experimentum *Fuchsii* est ad labiles dentes confirmandos, si folia bistortae in pulverem trita dentibus affricentur.

Decoctum seqvens etiam ex usu erit.

R. *fol. myrt*
salv.
bistort.
herb. burs. past. an. p. iij.
rad. pentaphyll.
lapath.
torment. an. ℥j.
Coqv. in vino rubro styptico. Colatura servetur ad usum S.
Wässerlein die Zähne zu befestigen.

Nigredo dentium cum corpus aliàs elegantissimum possit fœdare, & sexus sequior elegantiæ inprimis studiosus & deditus qvodvis propemodum aliud malum tolerare quam hoc, de eâ etiam auferendâ cogitabimus. Ex variis eligimus sequentia

℞. *rad. ir. flor.*
cyper. an. ℥ iß.
C. C. usti,
mandib. luc.
mastich. an. ʒj.
cremor. ♀*i.* ℈iv.
M. F. Pulvis D. S. Pulver wieder die schwartzen
Zähne.

Secreti loco nonnulli habent *cineres stipitum rosmarin, nicotianæ, origani, hyssopi, menthæ ac salviæ. item succum*

 raphani

raphani in qvo sal solutum est, ex quibus quilibet eligere potest quædam pro lubitu.

Commendatur etiam *pulvis dentifricius Augustanorum*, & ille quem habet *Schröderus in pharmacopæa med. chymic. lib. 2. cap. 77.* cujus descriptio est seqvens.

℞. silic. fluviat. calcin. ℥iij.
lap. pumic. præp. ℥ß.
rad. ir. flor. ʒij.
°°. *stillat. ros. vel lign. rhod.* ℈ß.
M. F. Pulvis subtilissimus S. ut supra.

Spir. 🜔 is aut ⊖lis in instanti dentes dealbare, ab omni sorditie liberare & à carie præservare, testatur *River. l. 6. prax. med. c. 2.* Singulare quoque dentifricium præscribit *sect. 6. tyroc. pract. c. 9. Caspar Bravo de Sobremonte Ramirez*, quod æquè nigredini dentium ac putredini gingivæ & exulcerationi partium oris resistit.

Tandem devenimus ad oris fœtorem, qui ut mortali generi summe molestus è medio tollendus.

Perfici hoc potest pulvere sequenti

℞. rad. ℈*r. flor.* ℈ij.
cinamom. ℈iij.
nuc. mosch. ℈ j.
caryophyll. ℈j.
cort. Aurant. ℈ß.
lap. prunell. ℈ß.
sacch. rosat. ℥ß.
°° *still. menth.*
caryophyll. an. gtt. VI.
M. F. Pulvis D. S. Pulver wieder den stinckenden Odem.
ambra & moschus pro lautioribus addantur.

CAP.

cum diæta concludit.

DIAETA cum nonnunquam medicamentis præstet, ejus habenda est ratio: Consistit ea in *sex rerum nonnaturalium* consideratione.

Aer sit temperatus, purus, qui si non detur naturalis, arte hic contemperandus, & vel herbis dispersis vel accensis odoramentis comparandus.

Cibus sit facilis coctionis & bonæ nutritionis, qualis caro bubula non fumo indurata, sed elixa aut assa, vitulina, gallinarnm &c. Panis sit siligineus, clarus & optimus, è leguminibus eligenda quæ in generosum apta sunt converti sanguinem. In usum trahi possunt ova sorbilia, embammata ex nasturtio, raphano rusticano, sinapi confecto, & id genus alia salutaria.

Potus comparari potest utilis, qualis vina mediocria, parcè adhibita, medicata etiam cum convenientibus ingredientibus, item cerevisia benè cocta, defœcata & cui multum lupuli adjecta, potest etiam plantis antiscorbuticis melior reddi, si hæ illi addantur.

Motus & qvies alternis se suscipiant vicibus, ut & *somnus & vigilia*. *Alvus* servetur libera & lunare tributum ordinariè fluat, si secus eveniat, commodis medicamentis partes in qvibus vitium hæret, admonendæ. *Veneris* quoque gaudia mediocritatem non excedant. *Animi pathemata* temperentur justô rationis frenô, & inprimis iræ, mœstitiæ, terrori & his similibus affectibus nocivis dicatur VALE.

Cum aurem brevitatis promissum vellicet & calamum manû quasi extorqveat, finem hîc dissertationi nostræ imponimus, & DEO T.O.M. gratias agimus maximas pro axilio præstito, summoperè rogantes, ut & imposterùm labori benedicere & omnibus nostris inceptis divinum favorem addere non dedignetur.

FINIS.

QVI fons Scorbuti , quei
possint ora peresa
Scorbutô refici , differis ore
TUO.
Acclamans cœptis Phœbi TI-
BI spondet honores;
Hinc, Patriæ ut reddas com-
moda mille, precor.

*ita Nobil. Dn. Doctorando ani-
mitùs exoptat*

PRÆSES.

Pri-

PRimam aciem Pallas ſtruxit.
Mediam armat Hygea.
Ultima ſigna tibi Cypris amica regit.
Qvis ferat oppoſitis ſeſe bellator in armis,
Suſticatve tuas numina tanta duces?
Non ego. Sed triplici ê certamine porrigo palmas
Victori, & fati ſtamina certa precor.

proper. addeb.

PHILIP. MULLERUS, P.P.

Qvas

QVas Tibi non debent laudes, Clarissime SCHARFFI,
Pierides? Phœbus quâ Te non laude coronet?
Et queis non cingant gratis Tua Tempora sertis
Eurynomæ Gnatæ? non nunc mihi, Prime Meorum,
In laudes libet ire Tuas, gratantia poscunt
Carmina Pæoniæ chartæ, qvæ mentis acumen
Monstrant insigne, & superans feliciter annos,
Teque novis Titulis Galeno Interprete donant:

Et

Et modò ſi liceat Muſæ qvoq; paupertinæ
Votorum tenui verſu ſubjungere ſummam:
Regnator Superum non ære ſed arte redemtos
Ex omni, voveo, voto fortunet honores
Et tua ſucceſsu porrò conata coronet,
Ne cadat hæc laudum boreæ vel fulminis ictu
Pyramis, aut livor ponat ſufflamina famæ.

Clarisſimo Dn. Doctorando, Fautori certisſimo Amico ſuo atqve ſympatriotæ ſummopere honorando

ἠυπχεδιασα

M. JOH. CHRISTOPH. Zellmann/ S.S. Th. Cult.

QVisquis apes, undasqve timet, ſpinasqve roſeti,
Non mel, non piſces, non feret ille roſas:
SCHARFFIADES animo volvens hæc, *acrius* usque
Exacuat mentem Pœonio ſtudio;
Nec patitur torpere gravi ſua dona veterno
Ingenii, genius corda animat melior.
Hinc ipſum labor & ſtudium, decus, ardor honeſti,
Ingenii vivax ala levabit humo.
Gratulor has animi dotes, flos nobilis almi
Phœbi, tuque animæ portio cara meæ.
Gratulor hoc ſpecimen, mentis quod monſtrat *acumen*,
Ac Tibi qvod ſpondet ſumma brabea brevi.
Gratulor hoſce novos titulos, gratatur Apollo,
Accinit & lætum turba novena melos,

l. mq. ſcrib.

MATTH. Weber/Bilâ-Schvvarzb. Phil. St.